

Udgravning af landsby fra ældre jernalder ved Julstrup Præstegård, Støvring

Arkæolog Peter Thomsen

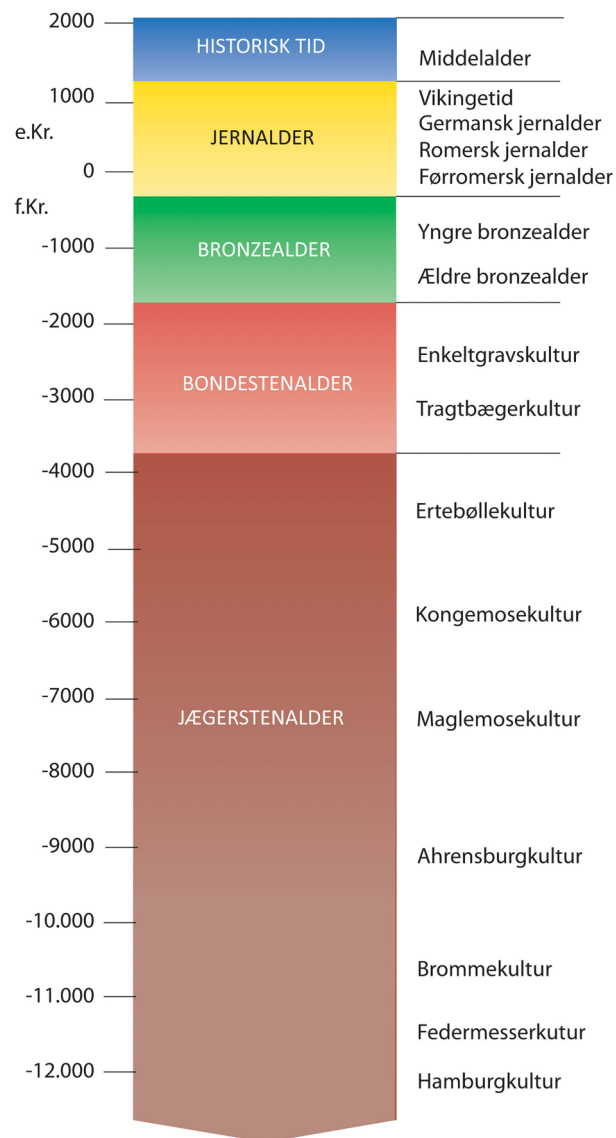
Velbevarede stenlægninger i kulturlag. Billede taget med drone.

Nordjyske
Museer
Vi giver historien liv

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Undersøgelsens baggrund	3
Lokalområdet i oldtiden	3
Undersøgelsens resultater	3
Sammenfatning og perspektivering	4
Hvis du vil vide mere	4

Indledning

I begyndelsen af jernalderen omkring år 500 f.Kr. var landskabet domineret af spredte gårde, som flyttede fra sted til sted, men i århundrederne omkring Kristi fødsel begyndte man at klumpe sig sammen i mere permanente landsbyer, hvorfra man dyrkede marker og holdte husdyr.

I forbindelse med udstykning af industrigrunde i Juelstrupparken i Støvring, udgravede Nordjyske Museer i august 2021 den nordlige del af en landsby fra århundrederne omkring Kristi fødsel.

Undersøgelsens baggrund

I forbindelse med byggemodning af industrigrunde ved Støvring kontaktede Rebild Kommune i december 2020 museet for at få lavet en forundersøgelse af arealet. Under forundersøgelsen i april 2021 blev der fundet et større areal med velbevarede spor efter en landsby fra ældre jernalder og resterne af en overpløjet gravhøj. Det stod derfor klart, at en udgravning var påkrævet, før der kunne byggemodnes på stedet.

Lokalområdet i oldtiden

Pga. den store befolkningstilvækst, som Støvring har oplevet i de seneste år, er der blevet undersøgt et forholdsvis stort areal i området. Disse udgravninger viser at der i yngre bronzealder og begyndelsen af jernalderen er flere spredte gårde i området. Det er disse gårde, som omkring Kristi fødsel samler sig i små landsbyer, som den, der nu er udgravet en del af. Det er dog ikke kun de levende, som har efterladt sig spor i området. Flere spredte gravhøje fra bronzealderen og bondestenalderen ligger i området. De fleste er overpløjede, og kan ikke ses i dag, men i jernalderen stod de fleste stadig, som markante monumenter i landskabet. En af disse gravhøje har lagt midt i landsbyen, hvor indbyggerne har passeret den hver dag.

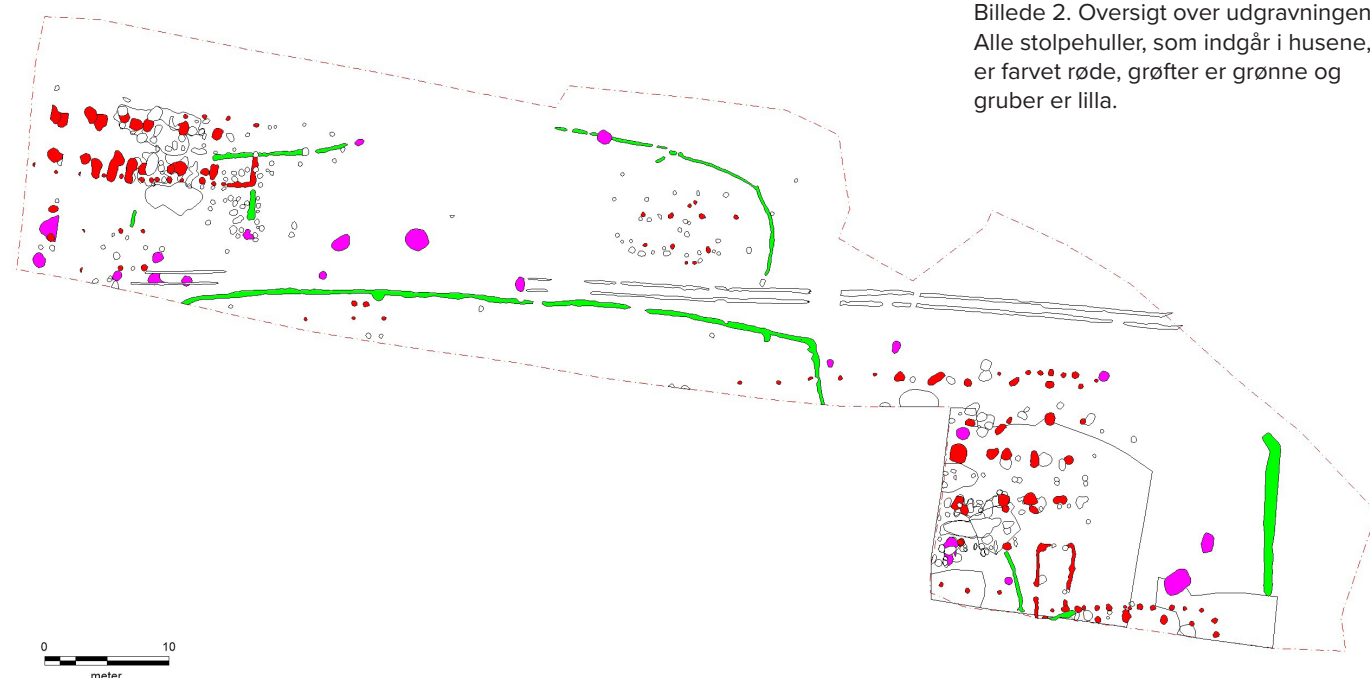
Undersøgelsens resultater

Under udgravningen blev der fundet intensive bebyggelsesspor, som danner tolv langhuse. Langhusene ligger i den nordlige kant af en meget større bebyggelse, som har ligget på stedet fra omkring 100 f.Kr. – 200 e.Kr. Da bebyggelsen har ligget på det samme sted i længere tid, er der dannet et kul-

Ældre jernalder

I Danmark kalder vi perioden fra 500 f. Kr. – 400 e. Kr. for ældre jernalder. Ældre jernalder inddeles i tre underperioder førromersk jernalder, som også kaldes keltisk jernalder (500 – 1 f. Kr.), ældre romersk jernalder (0-200 e. Kr.) og yngre romersk jernalder (200-400 e. Kr.).

Omkring 500 f. Kr. begyndte man at udvinde jern af lokale forekomster af myralm. Man var derfor ikke længere afhængig af bronze, som kom til Danmark fra Central- og Sydeuropa i bronzealderen (perioden før jernalderen). Ud over fordelene ved at man nu selv kunne udvinde og producere metalgenstande, så har jern også en anden fordel frem for bronze: Det er meget stærkere og derfor mere velegnet til våben og redskaber. Jernalderens bønder var altså godt rustet til at forsvare sig selv og de gårde og indhegnede landsbyer som lå spredt ud over Danmark i oldtiden.

Billede 2. Oversigt over udgravningen. Alle stolpehuller, som indgår i husene, er farvet røde, grøfter er grønne og gruber er lilla.

Billede 4: Stykke af ribben fra en ung ko, hvorpå man kan se skærespør fra slagtingen eller tilberedningen.

Billede 3: Mulig spydspids i jern.

turlag, som består af jernaldermenneskets affald og resterne af gamle huse, hvori der er rigtig gode bevaringsforhold. I en del af udgravningen blev der fundet et sådan kulturlag, hvori der var bevaret ildsteder, et lergulv og flere brørlægninger i sten. Disse bygningsdele er noget, som man sjældent finder, når man udgraver langhuse fra oldtiden, så at de findes viser, at det er en velbevaret bebyggelse. Brørlægningerne har ligget langs husenes vægge og ud fra indgangene, og har bla. fungeret som gangstier. Da det kun er en mindre del af bopladsen, som er udgravet, er der kun et enkelt hus, som er fuldt udgravet. Dette hus er ca. 8 m langt og 5 m bredt. Der er dog nogle af de andre huse, som ikke er fuldt udgravede endnu, som er over 16 m lange.

Af genstandsfund er der fundet en større mængde keramikskår fra stolpehuller, gruber og især fra kulturlaget. Selvom keramikken er meget ødelagt, kan man især ud fra udformningen af randene datere dem og de stolpehuller, hvori skårene er fundet. Det er ud fra keramikken at bopladsen kan dateres fra omkring 100 f.Kr. – 200 e.Kr.

Af de mere usædvanlige fund blev der i et stolpehul i et af husene fundet en metalgenstand (Billede 3), hvis funktion er lidt usikker. Genstanden har været monteret på et træskæfte og har enten fungeret som en form for spyd eller som en form for mejsel.

Sammenfatning og perspektiv

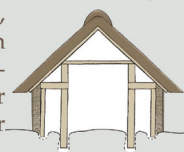
I de senere år har museet undersøgt en række forhistoriske bebyggelser omkring Størring, Langt den overvejende del af de udgravede bebyggelser stammer imidlertid fra bronzealderen. Så det er åbenlyst, at der i dette lokalområde har været et særligt aktivt bronzealdermiljø. Spor efter jernalderbebyggelser er hidtil kun blevet fundet på den modsatte side af byen godt og vel en km længere mod øst. Udgravningen ved Julstrup Præstegård bidrager til at forstå bebyggelsesudviklingen i området omkring Størring, og kan hjælpe med at forstå udviklingen fra enkeltgårde til egentlige landsbyer. På den måde kan udgravningen bidrage til fremtidig forskning i perioden.

Hvis du vil vide mere

Jensen, J. 2001. *Danmarks Oldtid, bind 1. Ældre jernalder 500 f.Kr.-400 e.Kr.* Gyldendal

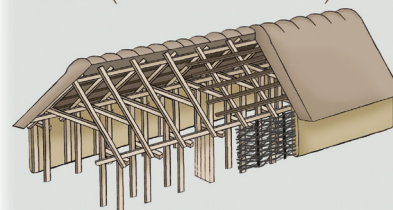
Det treskibede hus

I et treskibet hus bæres taget af to rækker af kraftige stolper, placeret ned igennem husets midte. Hustypen kaldes treskibet, da det i tværsnit kan opdeles i tre dele - mellem og på hver side af de to rækker tagbærende stolper.

Husene har haft stolper til ydervægge og andre opdelinger i huset - som skillevægge, båse til dyrene osv. - men disse er kun i heldige tilfælde bevaret. Husene er aflange og oftest 5-6 m brede. De kaldes derfor langhuse, når de er så lange, at de er brugt som bolig. Der er også mindre bygninger, som har været brugt som fx arbejdsrum og til opbevaring. Indgangene er i langhusenes lange vægge, og indrettes oftes med bolig i den ene ende (mod vest) og stald i den anden (mod øst).

Treskibede huse bygges i det meste af bronzealderen, jernalder og vikingetid - samlet en periode på omkring 2000 år (1.500 f.kr.-1.050 e.kr.).

Udgravningsdata

Julstrup Præstegård, Støvring.

- Nordjyske Museer jnr. ÅHM 7427, 2. - 23. august 2021
- Fund & Fortidsminder: 120502 sb 260
- Slots- og Kulturstyrelsen jnr. 21/04954
- Bygherre: Rebild Kommune
- Undersøgt areal: 2.350 m²

- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæolog Lærke Schartau,
 - Anders Møller Stavnager,
 - Philip H.W.B. Hansen,
 - Peter Thomsen.

- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, op - målinger m.v.) opbevares på Nordjyske Museer, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg